

Obsah

Úvod	11
Část 1. – Jak psi myslí a učí se: Hlavní principy chování psů a zásady jejich výcviku	13
Kapitola 1 – Jak předcházet nedorozumění: Porozumět dobře svému psovi	14
Kapitola 2 – Pochvala a odměna: Klíč ke správnému výcviku	23
Kapitola 3 – Cvičitel a cvičenec: Kdo koho trénuje?	34
Kapitola 4 – Poslušnost – zvládání psa: Tajné zbraně cvičitele.....	36
Část 2. – Úvod výcviku a nácvik čistotnosti	45
Kapitola 5 – Příprava na příchod štěněte: Dřív, než se k vám váš pes nastěhuje.....	46
Kapitola 6 – Vykročit pravou packou: Případová studie Buddyho – štěněte labradora	54
Kapitola 7 – Nácvik čistotnosti: Základní hygienické návyky psa při pobytu doma.....	62
Kapitola 8 – Výcvik s pomocí přepravní klece snadno a rychle	71
Kapitola 9 – Kouzelná truhlice čerstvého majitele psa	76
Část 3. – Základní výcvik.....	87
Kapitola 10 – Soužití s člověkem: 10 nejdůležitějších věcí, které by měl každý pes znát	88
Kapitola 11 – „Sedni“	96
Kapitola 12 – „Ke mně“: Spolehlivá reakce na přivolání.....	103
Kapitola 13 – „Nesmíš“: Naučte svého psa, aby dokázal nechat různé věci na pokoji	111
Kapitola 14 – Počkej chvíli, zastav se!	115

Kapitola 15 – Být, či nebýt – na řetězu?.....	124
Kapitola 16 – Netahej!: Naučte svého psa jít vedle nohy.....	129
Kapitola 17 – „Aport“: Pochopí to váš pes?	139
Kapitola 18 – Přímou na cíl.....	149
Část 4. – Prevence a řešení problémového chování.....	155
Kapitola 19 – Socializace psa: Prevence a překonání plachosti.....	156
Kapitola 20 – On mě kousnul! Prevence a odstraňování agresivity	164
Kapitola 21 – S.O.S.! Zachraňte naše boty před rozkousáním!.....	174
Kapitola 22 – Štěkat pod tím správným stromem.....	180
Kapitola 23 – Neopouštěj mě! Jak se vypořádat se separační úzkostí	188
Kapitola 24 – Hájení zdrojů: Pravidlo devíti desetin	197
Kapitola 25 – Jak si hrát s ostatními.....	206
Kapitola 26 – Roztrhněte je od sebe! Psí souboje	214
Kapitola 27 – Můj člověk! Milostný trojúhelník z psí perspektivy.....	221
Kapitola 28 – Příliš temperamentní (až rozjívěný) pes.....	227
Kapitola 29 – Obsedantně kompulzivní poruchy.....	233
Kapitola 30 – Když Felix potká Fida	240
Kapitola 31 – Děti a psi.....	246
Část 5. – Skříňka majitele psa a její obsah.....	255
Kapitola 32 – Kastrovat, či nekastrovat – rozhodnutí je na vás.....	256
Kapitola 33 – Několik myšlenek o očkování	264
Kapitola 34 – Nové možnosti veterinární péče: Jaké máme alternativy?	272
Kapitola 35 – Ukaž mi, jaký máš obojek, a já ti řeknu, jakého máš pána.....	280
Kapitola 36 – Ohlávky – správné a špatné	285
Kapitola 37 – King Kong	290
Kapitola 38 – Den v psím hotelu	294
Kapitola 39 – Nestyďte se brečet.....	300
O autorce.....	308

Poděkování

Kde by měl člověk začít, když chce poděkovat všem lidem i jiným bytostem, díky nimž dospěl na svojí životní cestě tam, kde se zrovna nachází? Chtěla bych začít u Larryho a Charlene Woodwardových a dalších dobrých lidiček z nakladatelství Dogwise, kteří se mnou sdíleli moji víru v tento projekt a poskytl mi živnou půdu tak, aby mohl dozrát. Je zde samozřejmě také Nancy Kernsová, editorka časopisu Whole Dog Journal, jejíž skvělé fotografie ozdobily stránky této knihy a jejíž přátelství, podpora a povzbuzení hrály rozhodující roli v tom, že jsem nepolevila při psaní. Děkuji lidem z Belvoir, jejichž činnost byla pro tento projekt rovněž velkým požehnáním. Chtěla bych poděkovat také profesionálním učitelům a kolegům, kteří na mě měli velmi pozitivní vliv – byla to Karen Pryor, Jean Donaldsonová, Patricia McConnellová, Ian Dunbar, Karen Overalllová, Judie Howardová, Diane Allevatová a celá řada dalších. Velmi důležitá pro mě byla také moje rodina – moje sestry Meg, Liz a bratr Bill, s nimiž jsem mohla sdílet svoje vzpomínky a spojit si je dohromady, máma a táta, kteří už nejsou na tomto světě, kteří ale stále žijí v mém srdci, moje nevlastní matka Jan, která je pro mě jako moje vlastní sestra, a samozřejmě, a vždycky, Paul.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat také mým psím společníkům a učitelům, kteří se mnou v mém životě sdíleli a stále sdílejí hodnoty svého psiho světa. Patří mezi ně Flag, Rusty, Pudding, Schmircks, Cinders, Squire, Sandy, Candy, Tempí, Moby, Marty, Brandy, Otis, Watkins, Coby, Caper, Keli, Mandy, Smokie, Josie, Dusty, Katie, Tucker a Dubhy.

Úvod

Vítejte ve světě pozitivních metod výcviku psů. Skutečnost, že držíte v ruce právě tuto knihu, napovídá, že jste členem dnes stále se rozrůstající skupiny majitelů psů, kteří buď hledají nějakou metodu pro nenásilné vedení psa, nebo si některou z nich už dokonce osvojili. Bravo!

Myslím, že vám mohu na této cestě pomoci. Strávila jsem se psy více než 40 let svého života. Vycvičila jsem mnoho vlastních psů a také mnoho psů, kteří získali celou řadu cen v soutěžích obedience a rally obedience. Užila jsem si také hodně legrace při pasení, dogdancingu a agility. Když jsem začínala cvičit psy, vypadalo to, že většina lidí věří, že jediným možným způsobem výcviku jsou donucovací, a někdy dokonce přímo násilné metody. Časem jsem se ale přesvědčila o tom, že výcvik může být zábavný jak pro mě, tak pro psa, a že násilí při něm není vůbec zapotřebí užívat. Dospěla jsem k závěru, že násilí může nakonec vést i k narušení vztahu s mým psem.

Výcvik je v první řadě a především *vztah*. Jde také o *úspěch*. Úspěšný vztah se skládá ze dvou partnerů: šťastného a dobře vychovaného psa a šťastného pána. V dnešní době stále větší množství cvičitelů a majitelů psů přiznává, že klíč k úspěchu moderních výcvikových technik spočívá především na vědeckých principech chování a učení. Uvědomujeme si, že k tomu, abychom vytvořili opravdu úspěšný vztah mezi psem a člověkem, potřebujeme porozumět právě těmto principům a že musíme umět tyto principy aplikovat v našich výcvikových programech.

To je také důvod, proč jsem napsala tuto knihu. Některé informace v ní obsažené spatřily již světlo světa ve formě článků uveřejněných v časopisech *Whole Dog Journal*, *Whole Cat Journal* a *Your Dog*. Díky pobídce přátel z nakladatelství Dogwise Publishing a dalších vydavatelství jsem tyto informace přepracovala do shrnující knihy určené nadšeným majitelům a chovatelům psů, kteří se svým psem chtějí mít pozitivní a úspěšný vztah.

Ačkoli některé kapitoly v této knize mohou být čteny jako samostatné články k dané problematice, doporučuji, aby každý čtenář začal četbu první

částí *Jak psi myslí a učí se*, protože právě tato část tvoří bázi pro všechny informace, které posléze následují. Máte malé štěně? Zaměřte se na část dvě. Potřebujete se dozvědět základní informace o výcviku? Projděte si část tři. Chcete řešit nějaké specifické problémy chování vašeho psa? Ve čtvrté části vás názvy jednotlivých kapitol navedou ke konkrétnímu řešení vašeho problému. Pátá část obsahuje odpovědi na otázky týkající se alternativní veterinární péče a také nejlepších vodítek, obojků a hraček pro psy.

Část 1. – Jak psi myslí a učí se: Hlavní principy chování psů a zásady jejich výcviku

Stručné shrnutí této části

V této části se dozvíte, že správné porozumění chování psa je zásadní pro jeho lepší výcvik. Jakmile zjistíte, proč se pes chová tak, jak se chová, výcvik začne být mnohem snadnější a efektivnější. Pokud jsou techniky pozitivního výcviku správně aplikovány, jsou o poznání efektivnější než techniky založené na násilí a donucování, protože nehrozí riziko narušení vztahu mezi člověkem a psem, jako je tomu u zastaralých, násilných metod. Vhodné zacházení se psem je prevencí před jeho nežádoucím chováním. Pozitivní trénink psa a jeho pozitivní vedení je založeno na jednoduchých zásadách, jejichž provádění ovšem nemusí být vždy snadné. Tyto zásady popsané v první části této knihy tvoří základ pro všechny další kapitoly. Podle libosti se můžete k této části znovu a znovu vracet.

KAPITOLA 1 – JAK PŘEDCHÁZET NEDOROZUMĚNÍ: POROZUMĚT DOBŘE SVÉMU PSOVI

Hned kousíček pod srstí vašeho domácího psiho společníka se ukrývá mysl překvapivě podobná myslí jeho pradávného předka a dnešního bratrance – vlka. Po mnoho tisíciletí jsme ohýbali a formovali tvrný genetický materiál psů, abychom vytvořili nejrůznější plemena – od malinké čivavy až po ohromného bernardýna – tak, aby vyhovovala našim rozmarům. Chování a instinkty našich psů ale i dnes velmi jasně odrážejí stejné vlastnosti, které umožnily vlkům v rámci přirozeného výběru přežít i po 100 000 letech, kdy psi přijali pozvání lidí, aby sdíleli teplo a ochranu poskytovanou jeskyněmi našich předků.

Genetická výbava, která umožnila psovi, aby se stal „nejlepším přítelem člověka“, je zároveň jeho spásou i prokletím. Psi instinkty, které u svých čtyřnohých miláčků milujeme, jsou totiž tytéž instinkty, kvůli kterým si v jiných situacích rveme vlasy. Například touha psa být členem nějaké společenské skupiny nebo smečky z něj může dělat velmi milého a oblíbeného rodinného příslušníka a nadšeného adepta výcviku. Týž společenský instinkt ale u některých psů může spouštět neuvěřitelně destruktivní „separační úzkost“, která se, pokud je pes ponechán bez pána, může projevovat neustálým štěkáním a vytím, nadměrným močením a defekací, kousáním a sebedestruktivními pokusy o útěk.

Pokud chování a instinktům našeho psa dobře porozumíme a dokážeme je správně nasměrovat, může se pes stát dobře vychovaným a hýčkaným členem rodiny. Milióny psů, kteří každoročně končí ve Spojených státech v psích útulcích, jsou ale tragickým svědectvím o tom, že právě to se nám často nedaří. Podívejme se proto na několik příkladů toho, jak nám pochopení psiho chování může pomoci zabránit tomu, aby k něčemu takovému muselo vůbec dojít.

Nejčastější stížnosti

Cvičitelé slyší od majitelů často stížnosti na to, že jejich psi koušou, napadají jiné psy, že skáčou na lidi, že štěkají, honí kočky, auta nebo běžce, že jsou plaší nebo že nereagují na volání. Všechny tyto aktivity mají základ v normálním, instinktivním psím chování, jehož cílem je přežití. Navzdory úsilí cvičitele dochází k tomuto chování psa často proto, že pes je za toto nežádoucí chování určitým způsobem odměňován.

Každé chování psa ale může být naštěstí vždy do jisté míry změněno, buď nalezením vhodného způsobu, kterým ho naučíme, že žádoucí chování se mu více vyplatí než nežádoucí, nebo vedením psa tak, že nebude mít k nevhodnému chování příležitost. Tradiční výcvikové metody se při učení psa často spoléhaly na lidskou logiku a trestaly psa za „špatné“ chování. Pro naše psy ale není chování ani dobré, ani špatné, dělají prostě jenom to, co má každý pes dělat, řídí se instinktem a přizpůsobuje se následkům svého chování. „Dobré“ chování se dá naučit. Psi se učí rychleji, efektivněji a mají z učení větší radost, když se zaměříme na odměňování „správného“ chování, zatímco „špatnému“ chování předcházíme, nebo ho – pokud to je možné – do určité míry ignorujeme.

Opomíjené problémy v chování vašeho psa mohou zkrátit jeho život.

Začněte, když je pes mladý

Začít s vedením a výcvikem psa, když je pes ještě štěně, je samozřejmě nejlepší, protože u něj je vždycky snadnější špatnému chování předcházet než ho napravovat. To ovšem neznamená, že bychom nemohli staršího psa odnaučit špatnému chování (viz část 4). Doporučuje se ale eliminovat tyto jevy výcvikem prováděným již v raném věku. Z tohoto důvodu dnes mnoho cvičitelů provádí výcvik už u štěňat starých osm až deset týdnů. V minulosti cvičitelé často doporučovali počkat s výcvikem, než bude pes starý alespoň šest měsíců, částečně kvůli rozšíření nevhodných „škrťácích obojků“, které mohou poškodit jemnou chrupavku v hrdle štěněte. Dnešní, na pozitivních zásadách založený trénink, je již přijatelný, protože se při něm může použít celá řada dnes již široce dostupných a dostatečně ohebných obojků a široká škála motivací a odměn namísto násilného tahání psa za vodítko. Majitelé psů tak mohou využít období, v němž štěně prochází fází socializace k tomu, aby ho naučili dobrému chování.

Toto období socializace je v přírodě přirozenou etapou, během níž se štěně musí velmi rychle učit, aby přežilo. Během této kritického období se proto *naše vlastní* štěně může naučit, jaké chování je přijatelné pro jeho lidskou smečku, které chování se mu nejvíc vyplatí a které věci jsou

bezpečné. Ačkoli někteří veterináři stále radí, aby byla štěňata izolována doma až do věku čtyř až šesti měsíců, osvětlení specialisté a profesionálové v oblasti péče o zvířata zdůrazňují, že pro život psa představuje mnohem větší riziko, pokud si v tomto velmi důležitém období svého života neosvojí základní principy socializace a správného chování (protože pak může skončit v útulku nebo být utracen). Mnoho veterinářů dnes majitelům psů velmi důrazně doporučuje, aby pes prošel výcvikem a nácvikem základních sociálních dovedností, stejně jako prochází procesem očkování.

Pes jako skleníková květina

Plachost a bojácnost psa může být výsledkem genetické výbavy, může být také důsledkem nedostatečné socializace nebo kombinací obou těchto faktorů. Štěně vlka, které neprojevuje zdravou míru strachu a obezřetnosti, nežije obvykle dlouho, a dlouho nežije ani štěně divokého psa, které se bojí svého vlastního stínu a neopouští proto po celý den své doupě, aby si našlo dostatek potravy. Rozumná míra obezřetnosti je zajisté potřebná pro jakéhokoli psa, jak divokého, tak domácího. Jelikož ale domestikovaní psi nečelí stejným hrozbám jako psi divocí, geneticky plaší psi mohou přežít a rozmnožovat se, zvláště když jim k tomu pomáhají nezodpovědní chovatelé.

Ačkoli procesem náležité socializace by měl projít každý pes bez výjimky (i ten nejsilnější a nejodvážnější), je nutnost výrazné socializace zdůraznit především u geneticky plachých štěňat. Pokud je plaché štěně ponecháno svému osudu a svým vlastním zvykům, jeho ustrašené chování časem zintenzivní a pes se může stát výrazně bojácným, neurotickým a nebezpečným jedincem.

U těchto malých strašpytlů je touha prchat tak silná, že je nutno osvědčit velkou míru trpělivosti. Nechte štěně, aby samo iniciovalo kontakt s nezvyklými či divnými lidmi a předměty, a pochvalte ho za každý kontakt nějakou obzvláště chutnou odměnou. *Nenuťte ho k tomuto kontaktu.* Vynucený kontakt bude posilovat reakce strachu a snahy utéct a jeho plachost se pak ještě zhorší. Přitom ho ale ani nerozmazlujte. Rozmazlování je v tomto případě odměnou za strach, a taková odměna pak strach podporuje a dále posiluje. Buďte citliví, trpěliví a optimističtí pomocníci štěňete při přijímání velkého a tvrdého světa.

Přijde příště ke mně?

Štěňata, ať už domácí, nebo divoká, cítí přirozenou potřebu držet se v blízkosti ostatních členů smečky. Také zde se jedná o instinkt, jehož cílem je

přežití psa: štěně, které se potuluje ve velké vzdálenosti od smečky, se může stát velmi snadnou kořistí jestřába nebo jiného dravce. Naše osmítýdenní štěňata k nám obvykle o překot uhánějí, když je zavoláme, protože se jedná o velmi závislé tvory, kteří chtějí být blízko nás raději než na jakémkoli jiném místě na světě. Velmi brzy si začínáme myslet, že jsme je už naučili přiběhnout na naše zavolání. Když jsou pak ale starší a více nezávislá a začínají prozkoumávat svět na vlastní pěst, nereagují na naše příkazy už tak ochotně jako předtím. My pak můžeme mít dojem, že si pes postavil hlavu a že nás ignoruje záměrně.

Náš pes se ale ve skutečnosti na náš povel, jímž ho voláme k sobě, ještě nenaučil reagovat. Když ho pak pokáráme nebo potrestáme v okamžiku, kdy k nám přijde, za to, že nás předtím neposlechl, příště už k nám radši nepřijde vůbec, protože si začne uvědomovat, že si za to vyslouží spíše trest než pochvalu.

Abychom psa naučili spolehlivě plnit příkaz „ke mně“, musíme využít jeho touhu být u nás a jeho instinkt získat naši pochvalu. Pokud je vaše štěně ještě malinké a přiběhne k vám velmi snadno, nezapomeňte ho každé odměnit a pochválit. Po povelu „ke mně“ by nikdy neměl následovat trest. Pokud ho chcete napomenout za nějaký prohřešek (například za to, že sebral nějaký nevhodný, špinavý předmět), *nevolejte ho* – jděte prostě ke štěněti a přerušete ho v jeho jednání. Když také nepřijde na váš povel, vzdorujte nutkání za ním běžet. Štěně to bere jako skvělou hru. Spíše se od něj otočte a utíkejte opačným směrem, udělejte něco, čím připoutáte jeho pozornost – vydejte třeba nějaký vzrušený, vysoký zvuk, pískněte pískacím zvířátkem nebo zadřiblujte nějakým míčkem o zem. Pokud ho naučíte, aby běhalo za vámi, využijete tak jeho instinktu být se smečkou (což jste v této chvíli vy) a jeho silnou touhu účastnit se všech vzrušujících aktivit, které jeho smečka provádí.

Všechna štěňata, zvláště ta plachá, by měla být vystavena široké škále situací. Měli bychom je vzít na nejrůznější místa, seznámit je s různými lidmi a psy tak, aby si vytvořila důvěru.

Zabraňte kousání

Mezi všemi druhy nežádoucího chování psa je pro lidi právě kousání tím společensky nejnepřijatelnějším činem psa a bývá také často hlavním důvodem jeho utracení. Kousání je ale naprosto přirozeným chováním jak pro divoké, tak pro domácí psy. Pro vlčí štěňata i pro dospělé vlky je vzájemné kousání součástí jejich her a slouží také jako výstraha. Velmi zřídka se ale koušou proto, aby si způsobili závažnější zranění. Pro existenci smečky je zásadní, aby všichni její členové byli silní a zdraví. Pro členy smečky nemá vůbec žádný význam účastnit se tvrdých soubojů, jejichž výsledkem by mohlo být závažnější poškození některého z nich. Už štěňata se při svých hrách učí umění zastavit a zmírnit kousnutí. Když štěně kousne jiné mládě příliš silně, to silně vyštěkne a může na určitou dobu odmítnout pokračovat ve hře. Malý násilník se tak učí, že když kousne svého druha příliš silně, radostná hra končí. Během prvních pěti měsíců svého života se tak učí kontrolovat a ovládat sílu stisku svých čelistí. Pokud nemá právě v této fázi příležitost se to naučit, později bude mít potíže s tím, používat svoji tlamu jemně.

Jak je tomu ale v lidské smečce? Je běžnou praxí, že je štěně odstaveno od svých sourozenců ve věku šesti až osmi týdnů, nebo dokonce ještě dřív, čímž je štěně velmi efektivně zbaveno možnosti naučit se zmírňovat kousnutí. Není pak divu, že nás štěně při běžném, přátelském žvýkání naší ruky svými ostrými zoubky často kousne tak, že nám pak teče krev!

Odpovědní chovatelé psů nedávají do nových domovů štěňata mladší než osmítýdenní či desetitýdenní, někdy dokonce ještě starší. Progresivně fungující psí útulky vytvářejí malým štěňatům jakési náhradní rodiny, v jejichž rámci se mohou štěňata učit jedno od druhého mnoha užitečným a důležitým věcem, a nesnaží se je udat novým majitelům příliš brzy. Pod vlivem mýtu, že „čím dřív dostanete štěně, tím užší vztah s vámi naváže“ mnozí budoucí majitelé požadují už šestitýdenní štěňata, nebo dokonce ještě mladší. Nezodpovědní, nepoučení chovatelé a útulky, kterým chybí správná koncepce práce se štěňaty, pak mohou jejich požadavku vyhovět.

I adoptované štěně ve věku osm až deset týdnů potřebuje pokračovat ve svém nácviku kontroly kousání. Člověk může štěněti tento výcvik poskytnout, pokud se mu snaží napodobit jeho sourozence. Pokud vás štěně v této fázi kousne silněji, než by mělo, vydejte vysoké, pištivé citoslovce „AUI!“ a na několik minut odejděte mimo dosah psa. Pak si se štěnětem zase začněte hrát. Pokaždé, když vás kousne štěně silněji, tuto lekci opakujte.

Po několika opakováních tohoto nácviku začne být kousnutí štěněte poněkud měkké. Můžete pak opakovat tento nácvik i při *postupně* slabších

úrovních jeho skousnutí, dokud štěně nepřestane kousat úplně. Pokud se však budete snažit odstranit toto chování najednou, budete tím štěně pouze frustrovat, protože se nebudou moci projevit jeho přirozené instinkty, které se kousáním projevují. Současně se snahou o zjemnění kousání štěněte se můžete snažit přesunout a nasměrovat kousnutí směrem k přijatelnějším oblastem jeho čelistí. Pro malé děti je téměř nemožné, aby reagovaly okamžitě a pevně na kousání štěněte, a to je také důvod, proč mnoho útulků a zodpovědných chovatelů spíše odrazuje potenciální chovatele s dětmi, aby si pořizovali velmi mladá štěňata.

Kousnutí dospělého psa pak může být mnohem vážnější než kousnutí štěněte. Řeč vlků disponuje mnoha znaky, jejichž cílem je odvrátit přímý střet. Důvodem je opět potřeba uchování jednotlivce i smečky. Mručení, hrozivě vztyčený ocas, upřený pohled, zježené chlupy a další znaky fungují jako jasné signály, jejichž cílem je odradit každého nepřítele. Většiny kousnutí od psů se dočkáme teprve poté, co ignorujeme varovné znaky, které vůči nám pes vysílá. To je také jeden z důvodů, proč se právě malé děti stávají častěji obětí psího kousnutí – jsou totiž méně obratnější v interpretaci

Většina psů před kousnutím nejprve vysílá varovné signály a teprve potom kouše. Tento signál může být velmi nápadný, ale také snadno přehlédnutelný. K většině kousnutí dochází, protože člověk špatně interpretuje nebo ignoruje varování, které pes vysílá.

těchto signálů než dospěli – a proč je pro dospělé tak důležitým úkolem dohlížet na všechny interakce mezi psy a malými dětmi – bez ohledu na to, jak spolehlivý se nám dotýčný pes může jevit.

Běžnou reakcí psa na možné nebezpečí je buď stát na místě a bojovat, nebo utéct. U jednotlivých psů pak nacházíme individuální preference příslušného způsobu reakce. Většina psů, kteří dávají přednost stání na místě a boji, stejně vysílá varovné signály. Pokud jsou tyto varovné signály ignorovány, následuje kousnutí. Pes, který dává přednost útěku, se bude spíše snažit uniknout nebezpečí než mu čelit, pokud je ale jeho ústupová cesta uzavřena – třeba když je v koutě, uvázaný nebo zavřený – často pak kouše také.

Čím více je pes socializován ve věku do pěti měsíců, tím méně věcí vnímá jako potenciální nebezpečí a tím menší je také riziko, že někoho jako dospělý pes kousne.

Jacku, neskákej!

Všechny bytosti instinktivně hledají pochvalu a odměnu. Abychom co nejlépe dokázali využít výhod instinktivního chování, musíme pochopit, jak učinit pro psa rentabilnějším a tedy užitečnějším spíše takové chování, které od něj očekáváme, než to, které je pro nás nežádoucí. Vytvořením takto naprogramované odpovědi tak budeme posilovat „správné“ chování.

Vlci například nemají dostatek příležitostí, aby mohli skákat na člověka. Zdraví se navzájem pohledem do očí a tím, že si lížou nos a obličej. Naši psi na nás skáčou, protože je to jejich rituál, během něhož chtějí navázat kontakt s naší tváří (a často nám ji také olížou, pokud jim to dovolíme). Dožadují se tak naší pozornosti, a protože jsme je chovali a nosili, když byli štěňaty, považují toto místo „nahore“ svým způsobem za privilegované a za místo, kde se jim odstává odměny a pochvaly. Všechno, co v této chvíli uděláme, je odměna. Díváme se na ně. Oční kontakt je odměna! Odstrkujeme je. Dotýkáme se jich. To je také odměna. Odháníme je. To je také odměna. Mluvíme na ně – opět odměna. Silný a nezkratný pes považuje i naši nejdrsnější techniku a snahu srazit ho na kolena za pobídku ke hře.

Pokud se nám ale toto chování u psa nelíbí, ignorujeme ho, otočíme se od něj a odstupíme od něj tak, že už pro něj dotek nepředstavuje odměnu a pochvalu. My pak můžeme odměnit takové chování, jaké od psa očekáváme, tak, že počkáme, až si pes sedne. Teprve potom se k němu otočíme, přistoupíme k němu a dáme mu nějaký pamlsk a věnujeme mu pozornost, kterou vyžaduje. Velmi brzy se pak naučí, že dostane pochvalu, když k nám přiběhne a *sedne si* a nebude na nás přitom skákat.

Vzrušení z lovu

Vlk by nikdy nepřežil bez silného instinktu hnát se za kořistí. Život členů smečky závisí na jejich silné schopnosti pronásledovat, chytit a zabít věci, které před nimi utíkají. I naši psi si uchovali velmi silný instinkt pronásledovat kořist. Intenzivní pastevecké schopnosti border kolie jsou pozměněným loveckým instinktem se silným potlačením závěrečné části procesu, tj. zabití kořisti. Mnoho teriérů, loveckých psů a dalších sportovních plemen bylo vyšlechtěno za účelem pronásledování a zabíjení jiných zvířat. Tyto sklony v našich domácích mazlíčcích podporujeme dodnes tak, že s nimi hrajeme hry, které jsou zábavné i pro nás – např. Frisbee™, nebo jim házíme klacek nebo míček.

Není divu, že někteří psi cítí nutkavou potřebu pronásledovat kočky, cyklisty, běžce, auta a další rychle se pohybující objekty. Tento silný instinkt je velmi obtížné – ne-li nemožné – vykořenit. Pro bezpečnost našeho psa je v tomto ohledu nutná především prevence. Psi, kterým je dovoleno pobíhat po ulici volně za auty, mají obvykle krátký život. Psi, kteří honí kočky, běžce nebo děti, nám „zadělávají“ na problémy se sousedy, nebo dokonce s policií. Psi, kteří začnou lovit hospodářská zvířata, pak bývají zpravidla zastřeleni. S pomocí dlouhodobého, podle konkrétního programu uzpůsobeného výcviku můžeme našeho psa naučit sledovat nás a reagovat na naše povely dokonce i v přítomnosti nějaké lákavé kořisti. Psi se silným loveckým instinktem ale většinou nikdy neodolají, pokud se naskytne vhodná kořist, a musí být proto na kritických místech pod bdělým dohledem majitele, nebo musí být na vodítku.

Štěkáni a okřikování

Také štěkání je u psa zcela přirozeným chováním. Navíc – když nás Lassie varuje před vetřelcem nebo když nám oznamuje, že Timmy spadnul do studně, můžeme o ní říct, že to je hrdina. Když ale začne štěkat na listonošku, na zaběhlého psa potulujícího se kolem našeho plotu, nebo když teta Ema

Štěňata a malí psi jsou nezlomní, ale musí se naučit, že nesmí na lidi skákat. U váhové kategorie psů nad 50 kg není toto chování už vůbec příjemné.

klepe na dveře, zařveme na ni „ticho“. Jedná se opět o vlčí instinkt zburcovat ostatní členy smečky, pokud je zaznamenána nějaká neobvyklá událost. Když tedy Lassie štěká na listonoše, dělá prostě svoji práci. Jak má vědět, kdy její upozornění potřebujeme, a kdy ne? Někteří psi si mohou myslet, že našimi hysterickými výkřiky, kterými se je snažíme umlčet, se snažíme k jejich štěkání připojit. Mnohem lepší reakcí je vzít na vědomí přítomnost vetřelce a poděkovat Lassie za její práci. V takovém případě ji pochválíme a pak jí řekneme, že je vše v pořádku: „Hodná holka, to už stačilo, ticho.“ Pokud používáte pozitivní přístup, prostě počkáte, až přestane štěkat, a pochválíte ji za klid nějakým pamlskem a doprovodíte to vhodnou slovní pochvalou, třeba: „Hodná, klid.“

Pokud nějaký pes štěká za plotem nonstop, jedná se o jiný problém. Nepřetržité štěkání je často příznakem toho, že pes se nudí a že je osamělý. Může se jednat o psa izolovaného od jeho lidské smečky a vyjadřujícího svoji přirozenou touhu připojit se k lidskému společenství. Přirozeným řešením je pak vzít psa do domu a nechat ho být součástí smečky. Výcvik, využívající jako pomůcku přepravní box, je skvělým nástrojem, který psovi pomůže začlenit se do rodiny, aniž by přitom hrozilo riziko poškození vašeho starožitného nábytku nebo orientálního koberce. Psi mají žít s lidmi a izolovat psa na dvorku nebo na zahradě je extrémní krutostí, kterou bychom neměli nikdy připustit.

Nekonečné možnosti

Většina rysů psího chování souvisí do určité míry s genetickou výbavou a instinkty, které tato zvířata podědila po svých divokých předcích. Jakékoli chování psa, pokud ho dobře zvládneme, ale může být obráceno v pozitivní vlastnosti. Ve Francii třeba psi, kteří umí hrabat v zemi, hledají lanýže. Psi, kteří dokáží přeskočit plot nebo ohradu, jsou zase vhodnými kandidáty na trénink agility. Pes, který neustále běhá s čenichem u země, může být vycvičen a stát se záchranářským psem. Psi nám mohou nosit golfové míčky. Potenciál psů je zkrátka neomezený a záleží jenom na naší kreativitě, jak ho využijeme.

Až příště váš pes udělá něco, co se vám nelíbí, než začnete křičet, zastavte se a přemýšlejte. Není to hlupák, je to prostě pes. Jaké instinkty cloumají jeho chováním? Jak můžete spolupracovat s jeho instinkty namísto toho, abyste s nimi bojovali a snažili se jeho chování modifikovat do nějakého pro vás přijatelného vzorce. Stojí to ale opravdu za to, na to přijít a použít to při jeho výcviku. Výsledkem bude mnohem šťastnější pes a vy budete mnohem šťastnější majitel. Nesmírně přínosné pouto, které mezi vámi vznikne, zaručí, že váš pes nikdy neskončí jako bezdomovec na okraji lidské společnosti.

KAPITOLA 2 – POCHVALA A ODMĚNA: KLÍČ KE SPRÁVNÉMU VÝCVIKU

Klíčem k tomu, abyste měli doma vychovaného psa, je ho neustále chválit a odměňovat za chování, které od něj očekáváte. Když například odměňujete psa za to, že k vám na zavolání přiběhne, a posilujete v něm tak právě toto chování, vyvarujete se všeobecně rozšířeného problému, jemuž čelí řada majitelů psů, když jim jejich vlastní pes utíká a nereaguje na jejich volání. Další klíčová zásada spočívá v zajištění, aby nebyl pes – byť nevědomě – za dobré chování trestán. Jestliže se zaměříte na tyto dvě základní zásady, budete minimalizovat mnoho problémů, které by vás jinak nepochybně stále a znovu potkávaly. Najít tu „správnou“ odměnu a správnou formu pochvaly ale může být někdy samozřejmě obtížné a také to nějakou dobu může trvat. Na následujícím příkladu se pokusíme tyto základní principy výchovy psa ilustrovat.

Skip a Carla

Upravená, na krátko ostříhaná dáma ve středních letech vykročila rázně z gumové žiněnky ve výcvikovém středisku a její černý labrador ji pohotově následoval a v klidu se posadil vedle ní u její nohy. „Ano, skvěle“, myslela jsem si v duchu a pozorovala, jak Carla lehce a s nadšením poplácala Skipa po hlavě. Skip poposkočil a vzdálil se od své paní.

„Carlo,“ řekla jsem tiše. „Vy jste ho teď potrestala za to, že seděl zpřima.“ Carlina tvář posmutněla. „Zatraceně!“ pronesla. „Proč si to nikdy nezapamatuju.“

Moment ... odkdy je lehké poplácání psa považováno za trest? Právě od té chvíle, kdy Skip pokýval hlavou a odtáhl se od Carliny ruky, bylo jasné, že si její laskání dvakrát neužívá. Všichni ostatní labradoři, které Carla během svého života měla a trénovala, vždycky *milovali*, když se jich za odměnu takhle dotýkala. Carla pohladila svého psa za jeho dobré chování, aniž by o tom příliš přemýšlela – byla to samozřejmě dobrá reakce. Nedošlo jí ale, že Skip nemá rád, když se ho někdo dotýká, a že kdykoli právě *jemu* něco takového dělá, ho tím vlastně trestá a snižuje tím pravděpodobnost, že Skip takto vzorové chování v budoucnosti předvede.

Rozhodnutí, která pes ve svém životě dělá a jeho podmíněné chování je založeno na tom, jestli nějaké konkrétní chování přináší něco, co má rád (odměna), nebo jestli přináší něco, co nemá rád (trest). Výcvik je prostě záležitostí zvládnutí odměn a trestů nějakým pro psa smysluplným způsobem.

Vy proto musíte znát svého psa a musíte si být vědomi toho, co se mu líbí a co se mu nelíbí. Vaše vlastní jednání pak musí sloužit tomuto základnímu cíli výchovy a výcviku psa.

Odměny a tresty

V padesátých letech minulého století objevil behaviorista B. F. Skinner několik principů chování, které je možno aplikovat na různé živé bytosti vybavené centrálním nervovým systémem. Zjistil přitom, že zvířata mají sklon opakovat právě takové vzorce chování, které jsou pro ně příjemné, nebo ty, které pro ně mají nějaký přínos. Jednání, které má nějaké nepříjemné následky, pak neopakují (trest). Neutrální stimuly – věci, na kterých zvířeti nezáleží – nemají na jeho chování ani pozitivní, ani negativní vliv.

Skinner demonstroval, že člověk může využívat těchto jednoduchých principů k tomu, aby modifikoval zvířecí jednání. Odměny jsou pak nejspolehlivějším způsobem, jak vědomě posilovat jednání, které u zvířete přichází v úvahu. Trest toto jednání naopak oslabuje.

Také my používáme tyto behaviorální principy s velkým úspěchem. Na různých příkladech jsme viděli, že praktické použití „odměn“ a „trestů“ se u každého psa liší, ačkoli definice těchto principů je v zásadě stejná. Odměna je to, co se nějakému konkrétnímu psovi líbí. Trest je jakákoli věc, která se psovi nelíbí (vzpomeňte si například na Skipa, který neměl rád, když se ho někdo dotýkal). Jako odměna je velmi vhodný nějaký pamlssek. Právě oblíbené pochoutky můžeme používat při výcviku velmi efektivním způsobem, protože téměř vždycky najdeme *nějaké* jídlo, které bude pes velmi vysoko oceňovat, a které nám tak poslouží jako odměna, které zvíře nemůže odolat. Není to ale jediná forma odměny. Je nám totiž jasné, že odměna je jakákoli věc, která se psovi líbí nebo kterou má rád. Ně kterému psovi se třeba bude líbit, když ho podrbáme za uchem, ně kterému zase, když ho pochválíme slovně, jiný má zase rád, když ho vezmeme na procházku, honíme se s ním, házíme mu klacek nebo tenisový míček, svezeme ho autem nebo mu dovolíme, aby si sedl na pohovku nebo skočil do rybníka.

Když průměrný a nezkušený cvičitel slyší slovo „trest“, obvykle si představí nějakou formu fyzického násilí, například nakopnutí psa nebo zatahání za chlupy. Já tuto formu trestu nedoporučuji, protože násilí ohrožuje osobu, která ho vůči psovi uplatňuje, a obecně poškozuje vztah člověka a psa. Pes pak může v důsledku použití fyzických trestů ztratit entuziazmus a chuť pokračovat ve výcviku. Fyzické tresty ale naštěstí nejsou jediným způsobem, jak potlačovat negativní chování psa.

Čtyři principy operantního podmiňování

Vědec B. F. Skinner vytvořil následující principy, na jejichž základě se pokusil popsat chování lidí a zvířat v padesátých letech dvacátého století a tvrdil, že je možno je aplikovat na jakoukoli živou bytost vybavenou centrálním nervovým systémem. Cvičitelé Keller Breland, Marian Breland Bailey a Bob Bailey byli mezi prvními, kdo se pokusili Skinnerovy poznatky aplikovat v reálném světě. Založili komerčně úspěšnou firmu využívající výsledky Skinnerovy práce, zaměřenou na široké spektrum cílů – od holubů až po delfíny, jejichž úkolem bylo přenášet vojenské depeše. Vychovali také celou řadu psů účinkujících v televizních pořadech a mořských savců vystupujících v show Sea World™ a dalších cvičených zvířat provádějících kuriózní kousky.

V současnosti zaměřují Baileyovi svůj talent do oblasti školení cvičitelů psů a spolupracují s takovými osobnostmi, jako je Karen Pryor. Jejich snahou je založit výcvik psů na pozitivním, vědeckém základě. Kreativním a rozvážným použitím těchto principů můžete svého psa naučit prakticky jakékoli dovednosti, které je mentálně a fyzicky schopen.

1. **Pozitivní posilování.** Chování psa přináší nějaký dobrý výsledek. „Pozitivní“ znamená z hlediska behaviorizmu to, že je něco přidáno. „Posilování“ (tj. odměna) znamená, že příslušný druh chování narůstá. Když třeba váš pes sedí, dáte mu nějakou odměnu. Jeho sezení je dobrou vlastností a vy ji odměníte dárkem. Výsledkem je, že váš pes bude stále více ochoten sedět i v budoucnu, takže tento druh chování je efektivně posilován. Cvičitelé využívající principy pozitivního výcviku využívají tento princip podmiňování velmi často. Psi, jejichž chování je takto pozitivně posilováno, se naučí chovat tak, aby byli člověkem odměňováni.
2. **Pozitivní trest.** Výsledkem chování psa je něco negativního. Cílem trestu je oslabit toto negativní jednání. Když na vás třeba váš pes skáče se špinavými tlapkami, zatlačíte kolenem na jeho hrudník, silně. On se pak stáhne. Jeho chování – skákání na člověka se špinavými tlapkami – je vnímáno jako něco negativního. Vy k tomu něco přidáváte – vaše koleno na jeho hrudníku. Výsledkem je to, že pes si příště raději rozmyslí, jestli má na vás skákat, protože je pro něj toto chování spojeno s nepříjemným vjemem. Cvičitelé, vycházející z pozitivních zásad výcviku, využívají tento princip velmi

málo, pokud vůbec. Pozitivní trest může u mnoha psů dobře fungovat, ale psi, kteří jsou tímto způsobem pozitivně trestáni, se mohou naučit trestající osoby bát, mohou začít projevovat agresivitu, mohou se v procesu výcviku uzavřít a mají pak často strach z jakéhokoli nového chování, protože se bojí, že za něj budou potrestáni.

3. **Negativní trest.** *Chování psa má za následek, že o něco přichází, něco je mu odňato. Trest je opět zaměřen na oslabení jeho chování. Můžeme se opět vrátit k našemu příkladu se skákáním na člověka špinavými tlapkami. Pokud se začne pes tímto způsobem projevovat, ustupujeme od něj. To neustále opakujeme, dokud psa neomrzí skákat. Když přestane skákat a má všechny čtyři tlapy na zemi nebo – ještě lépe – si sedne, dáme mu nějakou odměnu. Jeho chování – vyskakování na člověka – mělo určitý následek – přestali jste mu věnovat pozornost. Pokračujete pak pozitivním posilováním – jeho chování, projevující se sedem, je hodnoceno jako dobré – a vy mu opět začínáte věnovat pozornost. Cvičitelé používající pozitivní zásady výcviku **využívají** negativní tresty jako nenásilný prostředek demonstrace negativního následku nežádoucího chování psa.*
4. **Negativní posilování.** *Chování psa vede k odstranění něčeho negativního. Na základě jeho pozitivního chování je odstraněno něco negativního a tato skutečnost posiluje pozitivní chování psa. Někteří cvičitelé používají při výcviku psa například obojek, který působí psovi elektrický šok. Zavolají třeba psa, stisknou tlačítko a pes zažívá nepříjemný vjem způsobený elektrickým proudem, a to až do té chvíle, dokud se nevrátí ke cvičiteli. Když pes přijde ke cvičiteli, cvičitel pustí tlačítko aktivující elektrický šok. Čím rychleji se pes vrátí ke cvičiteli, tím rychleji pomine elektrický šok. Chování psa v tomto případě podmiňuje negativní stimulační. Na pozitivních zásadách pracující cvičitelé mohou používat v malém množství a velmi citlivě i podobné prostředky, fungující na základě principu negativního posilování, například mírný tělesný tlak. Použití elektrických obojků ale obecně považují za nepřijatelné.*

Pro zlatého retrívra může být naše svolení ke skoku do rybníka, vysoce ceněnou odměnou, ale mnoho jiných psů to za atraktivní odměnu vůbec nemusí považovat.

Připomeňme si behavioristickou definici trestu jako jakékoli věci či úkonu, který *omezí* určitý druh chování. V případě Skipa, labradora, který nemá rád, když se ho někdo dotýká a poplácává ho po hlavě, funguje tento úkon cvičitele jako trest, který ho vede k tomu, aby *přestal* sedět klidně a rovně vedle nohy svého pána.

„Pozitivní cvičitelé“ – lidé, kteří si dali předsevzetí, že nebudou během výcviku používat jakoukoli formu strachu, násilí, ponižování – ovšem rovněž využívají různé tresty (v behaviorálním smyslu) k tomu, aby dosáhli příslušných tréninkových výsledků a cílů výcviku. Když třeba probíhá výcvik psa, který silně touží po tělesném kontaktu s cvičitelem a který se snaží připoutat jeho pozornost tím, že na něj skáče, pak nejlepším trestem je otočit se k němu zády a jít pryč od něj. Tím je pes připraven jednak o pozornost (oční kontakt a vzájemnou interakci) a také o možnost tělesného kontaktu cvičitele se psem. Právě tyto odměny hledá pes, který vyskakuje na cvičitele. Pokud má jednání psa za následek, že ztratí něco, na čem mu opravdu silně záleží, přestane skákat – a to zvláště v případě, že je tento trest zároveň spojen s „odměnou“, již je pozornost, nějaký pamlsk a pohazení za to, že v klidu sedí.

Trest nebo odměna je proto u každého psa jiná. Je to otázka individuálního charakteru psa a kontextu, v němž se vše děje.